

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ВСЕБІЧНО РОЗВИНУТОЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті проаналізовано особливості фізичної культури в процесі формування всебічно розвинутої особистості і визначено основні етапи формування фізичної культури. Встановлено, що в основі структури формування фізичної культури всебічно розвинутої особистості лежить комплекс взаємопов'язаних особливостей.

Ключові слова: фізична культура, особистість, формування, інтерес.

Matsola N., Fartushok L. Physical culture in formation potsesi comprehensively developed personality. The paper analyzes the features of physical culture in the process of fully developed personality and main stages of physical culture. Found that a structure forming physical education comprehensively developed personality is a set of interrelated features.

Key words: physical culture, personality, the formation, interest.

Постановка проблеми. На жаль, сьогодні фізична культура помітно втрачає своє ціннісне значення серед сучасної молоді. Діти, підлітки, молоді люди віддають перевагу телебаченню, комп'ютерам. Комерційні види спорту віддаляють реальні можливості занять фізичною культурою на задній план, що знижує інтерес до занять фізичною культурою, спортом та є однією з причин погіршення стану здоров'я сучасної молоді – майбутнього нашого суспільства. Це підтверджено багатьма вченими та власними дослідженнями (В. Язловецький, Ю. Івасюта, В. Шерста, 1998; А. Лотоненко, Е. Стеблецов, 1997; Т. Кутек, Г. Грибан, 2003).

На думку дослідників, зниження інтересу до занять фізичною культурою в наш час пояснюється недосконалою системою фізичного виховання (В. Язловецький, 1995; О. Буліч, 2003; С. Лисюк, О. Іванов, О. Потапова, 2003; В. Видрин, А. Тер-Аванесян), невисоким рівнем фізкультурної освіченості фахівців середніх навчальних закладів (О. Малімон, А. Вольчинський, І. Кліш, 2001; Н. Данилко, 1998). Але основною причиною, на нашу думку, є не сформованість потреби у фізичній культурі, відсутність знань про здоровий спосіб життя, фізичне вдосконалення, нерозуміння ролі фізичної культури для розвитку особистості, невизнання фізичної культури як соціальної цінності. Ці поняття необхідно

формувати починаючи з раннього віку, закріплюючи в сім'ї, школі, середніх спеціальних і вищих навчальних закладах.

На сучасному етапі проблема фізичної культури в процесі всебічного розвитку особистості досліджується широко й різносторонньо: як невід'ємна частина культури суспільства й особи (Л. Матвеев, 1983; В. Царик; С. Іконнікова, 1987), як фізична культура особистості (А. Гужаловский, 1986; В. Максакова, 2001), як фізична культура особистості вчителя (Е. Виленський, 1987; М. Ріпак, 2003), як різні форми рухової активності людини, спрямованої на розвиток фізичних якостей, підвищення працездатності, зміцнення здоров'я [6]. В останніх дослідженнях фізична культура особистості вивчається як пізнавальний, мотиваційний, почуттєвий, поведінковий критерій (А. Огнистий, К. Огніста, 2001).

Турбота про всебічний розвиток підростаючого покоління є одним з найважливіших наших завдань (батьків, працівників дошкільних закладів, вчителів школи, викладачів різних навчальних закладів), які причетні до виховання й навчання кожної особистості. Звичайно, абетка здоров'я закладається в сім'ї й залежить від багатьох особливостей. Основні з них: спадковість, виховання в сім'ї, умови проживання. Неабиякий позитивний вплив на формування фізичної культури особистості має дошкільний заклад, школа. Сім'я, дошкільний заклад, школа – це те середовище, де беруть свій початок основи формування розвитку фізичної культури особистості. Взаємодія сім'ї та школи створюють умови, в яких формуються основи фізичного та психічного розвитку, пізнавальні здібності, ціннісні орієнтації.

Особливе місце в системі шкільного навчання займає молодший шкільний вік, оскільки власне в цьому віці найінтенсивніше формуються інтереси, потреби дітей, збільшуються пізнавальні здібності дитини [1; 2].

Аналіз досліджень. Вплив фізичної культури на формування всебічно розвинутої особистості знайшли своє відображення в таких наукових працях В. Ареф'єва [1], О. Дубогай [2], Т. Круцевич [4], Б. Шияна [6], підтверджують нашу думку про те, що фізична культура є вагомим соціалізуючим чинником, який спроможний створити умови для задоволення потреб суспільства та окремих його громадян, пов'язаних з біологічним і духовним розвитком, здоров'ям та високопродуктивною працею і захистом від несприятливих природних та соціальних факторів. Поряд із цим під час аналізу різних соціалізуючих чинників у науково-методичних дослідженнях сучасних вчених недостатньо уваги приділялось фізичній культурі у формуванні особистості, що й зумовило тему статті. Робота виконана за планом науково-дослідної роботи Дрогобицького державного педагогічного університету.

Аналіз останніх наукових досліджень свідчить, що питання формування та розвитку фізичної культури особистості залишається до кінця не дослідженим. У літературі недостатньо вивчено особливості формування фізичної культури особистості. Це спонукало глибше й детальніше вивчити та дослідити дану проблему.

Мета статті полягає у вивченні особливостей фізичної культури особистості, як одного з елементів формування всебічно розвинутої особистості і визначення основних етапів формування фізичної культури.

Виклад основного матеріалу. Важливим засобом формування всебічно розвинутої особистості важливе місце посідає фізичне виховання. Пріоритетними завданнями системи освіти є виховання людини в душі відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної і суспільної цінності. Це здійснюється шляхом розвитку валеологічної освіти, повноцінного медичного обслуговування, оптимізації режиму навчально-виховного процесу, створення екологічного сприятливого життєвого простору [4].

Стосунки учнів з батьками, вчителями, тренерами, однолітками під час занять фізичною культурою, відіграють важливу роль у процесі формування всебічно розвинутої особистості. Це допомагає виховувати в учнів позитивне ставлення до власного здоров'я, зорового способу життя [5].

Фізична культура особистості – складова частина культури, пов'язана з системою фізичного виховання, організації спорту, спеціальних наукових дослідів, технічних засобів, потрібних для фізичного виховання і спорту, суспільної та особистої гігієни, раціональної організації активного відпочинку тощо [3].

Виховання підростаючого покоління фізично здоровим – важливе завдання сім'ї та школи. На жаль, нині практично здоровими є лише 27% дітей дошкільного віку, лише 65% дітей і 60% підлітків фізично гармонійно розвинені.

На думку професора О. Вишневського, потрібна докорінна перебудова організації фізичного виховання школярів. По-перше, слід кардинально змінити власні погляди на фізичну культуру, на фізичний стан, красу людського тіла, не сприймати їх як щось другорядне. Учителю власним прикладом повинен демонструвати важливість фізкультури, здорового способу життя. По-друге, необхідно розвантажити навчальні плани і програми, значно скоротивши інформативне навчання з таким розрахунком, щоб загальна кількість навчальних предметів становила 7 – 10 у початкових класах і 10 – 12 у старших, як це характерно для європейських шкіл. Робочий тиждень у такому разі не перевищуватиме 24

– 30 год., включаючи виконання домашніх завдань. Таким чином можна збільшити питому вагу уроків фізичної культури. По-третє, слід відмовитися від традиційних форм і режиму діяльності на уроці, коли діти увесь час сидять майже нерухомо, а вчитель «навіює» їм знання. Тут немає інтенсивної праці дитини, проте є дуже шкідливе для здоров'я сидіння за партою без руху. По-четверте, потрібен повний перегляд концепцій і методики фізкультурної роботи в школі. Вона повинна стати формою активного відпочинку і має працювати на здоров'я, виховання і задоволення фізіологічних потреб дитини. Важко не погодитись з цими думками.

Методично правильно організовані заняття фізичною культурою в школі сприяють як розвитку фізичних якостей, вмінь та навичок, так і формуванню інтересу й бажань до занять фізичними вправами, розумінню значення фізичної культури для здоров'я. Тому від вчителя фізичного виховання в школі, в деякій мірі, залежить особистісний розвиток учня та формування ціннісних орієнтацій, які є підґрунтям індивідуальної системи цінностей (ІСЦ) – I етапом формування фізичної культури особистості (рис.1).

З часом закладене й сформоване в сім'ї, дошкільному закладі, школі проявляється у виборі майбутньої професії. Вибір професії – важливий момент у житті кожного випускника школи. При виборі професії випускник так чи інакше керується власними інтересами, потребами, мотивами, які утворюють індивідуальну систему цінностей абітурієнта (ІСЦа).

Наступає III етап – «перетворення» абітурієнта з об'єкта соціально-педагогічного впливу в студента-суб'єкта активної творчої діяльності. Студенти навчаються, займаються фізичними вправами під впливом певних стимулів, спонукань до навчальної діяльності. Ці потреби, інтереси, переконання, ідеали, ціннісні орієнтації, на основі яких здійснюється розвиток внутрішніх мотивів до навчальної діяльності, до самовдосконалення, формують індивідуальну систему цінностей випускника (ІСЦв).

Наступний етап – вибір відповідного типу професійної діяльності у якій випускник має реалізувати свої знання, вміння й навички, набуті за період навчання у вищому навчальному закладі, задовольнити свої потреби у творчій діяльності відповідно до інтересів і мотивів. Саме на цьому етапі здійснюється реалізація фізичної культури в професійно-особистісних якостях учителя, а отже, формується певний рівень розвитку фізичної культури особистості вчителя.

Як видно з рисунку 1, чільне місце в структурі формування фізичної культури особистості займає етап "висококваліфікований спеціаліст",

який тісно взаємопов'язаний з кожним етапом розвитку фізичної культури особистості. Сучасний висококваліфікований спеціаліст повинен відповідати вимогам сьогодення. Система цінностей вчителя суттєво впливає на особистісний розвиток учнів. Тому формування фізичної культури особистості, на нашу думку, потрібно починати, в першу чергу, з підготовки фахівців високого рівня, від чого залежить формування гармонійно та всебічно розвинутої особистості.

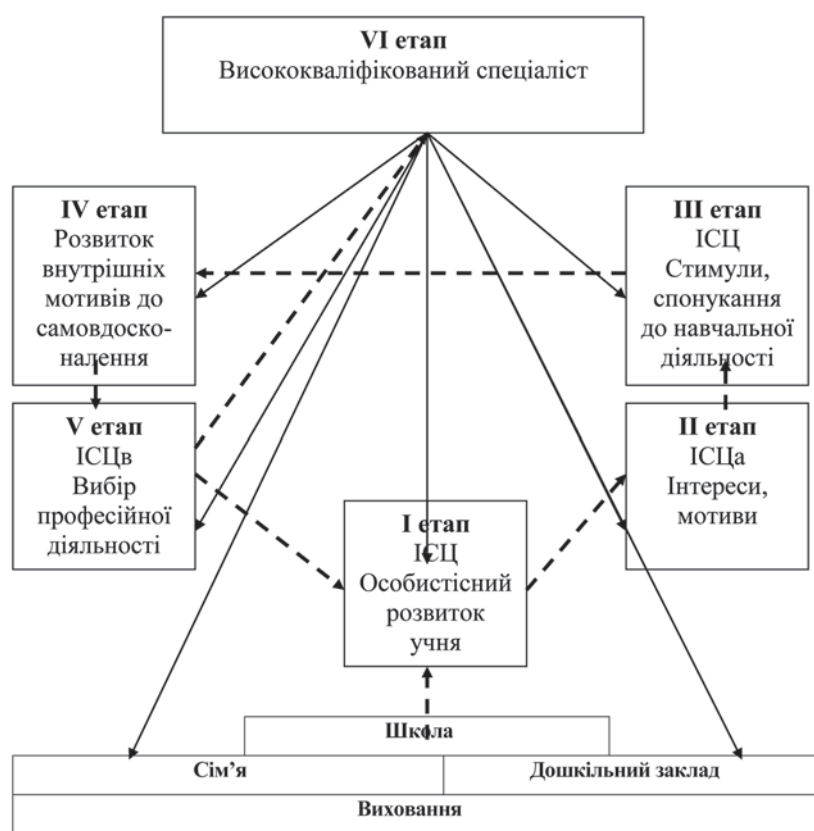

Рис. 1 Структура формування фізичної культури особистості

ІЄЦ – індивідуальна система цінностей

ІЄЦа – індивідуальна система цінностей абітурієнта

ІЄЦв – індивідуальна система цінностей випускника

Висновки. Вивчення особливостей фізичної культури в процесі формування всебічно розвинутої особистості дало змогу визначити основні

етапи формування фізичної культури. Узагальнюючи результати дослідження, встановлено, що в основі структури формування фізичної культури особистості лежить комплекс взаємопов'язаних особливостей, а саме спадковість, виховання, навчання, умови проживання, фізичний розвиток, рівень фізичної підготовленості, формування потреби у здоровому способі життя, знання та розуміння ролі фізичної культури для розвитку особистості, визнання фізичної культури як соціально-особистісної цінності.

Формування фізичної культури особистості потребує значної уваги педагогів вищої школи. Тому, питання підготовки висококваліфікованих спеціалістів з фізичної культури є не лише одним з основних завдань вищих навчальних закладів, а й необхідною потребою сучасного суспільства.

Отже, формування фізичної культури всебічно розвинутої особистості, підвищення рівня розвитку фізичної культури особистості вчителя й надалі залишаються об'єктом широкого спектру досліджень і потребують детальної конкретизації. Отримані результати можуть бути використані в подальших наукових дослідженнях стосовно вивчення фізичної культури особистості вчителя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ареф'єв В. Фізичне виховання в школі / В. Ареф'єв. – К. : ВМН. – 1997. – 16 с.
2. Дубогай О. Фізкультура як складова здоров'я та успішного навчання дитини / О. Дубогай. – К. : Вид. дім «Шкільний світ», 2006. – 126 с.
3. Енциклопедія освіти / [Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Круцевич Т. Фізичне виховання як соціальне явище / Теорія і методика фізичного виховання : [підручник] / Т. Круцевич, В. Петровський. – К. : Олімп. л-ра, 2008. – Т. 1. – 46 с.
5. Фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня молодшого школяра. Навчально-методичний посібник / О. Ващенко [та ін.]. – Кам'янець-Подільськ : Абетка, 2003. – 191 с.
6. Шиян Б. Теорія і методика фізичного виховання школярів. – Тернопіль : Навчальна книга «Богдан», 2008. – Ч. 1. – 272 с.